

หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

Guarantee of Rights and Liberties in Contempt of Court Offence

เอื้ออารีย์ อึ้งจะนิล และคณะ^๑

บทนำ

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นมาตรการทางกฎหมาย ปรากฏทั้งในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์^๒ และระบบกฎหมายซีวิลลอว์^๓ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้การใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ตลอดจนเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล อย่างไรก็ตาม ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย ตามมาตรา ๓๑-๓๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้อำนาจศาลสั่งลงโทษผู้ถูกกล่าวหาได้โดยไม่ต้องมีการสอบสวนหรือฟ้องร้องผู้ถูกกล่าวหาเพื่อพิสูจน์ความผิดนั้นก่อน ตลอดจนถึงความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ ๔๔๔/๒๕๒๘ มีว่าความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ใช่ความผิดทางอาญา ทำให้เกิดคำถามว่าหลักการที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาในเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล มีความสอดคล้องต่อหลักสิทธิมนุษยชนสากลหรือไม่ ผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลควรได้รับการคุ้มครองเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างไร ตลอดจนถึงความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในต่างประเทศมีเนื้อหาสาระและการปรับใช้อย่างไร และในท้ายที่สุดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทยควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัยขึ้นหรือไม่ เพียงใด

ประเด็นที่ได้จากการศึกษา

^๑ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล” คณะผู้วิจัยประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้ออารีย์ อึ้งจะนิล อาจารย์ ดร.ณัชพล จิตติรัตน์ และ อาจารย์วิมลพัทธ์ ราชประดิษฐ์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

^๒ ระบบกฎหมายจารีตประเพณี หรือที่เรียกว่าระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ มีที่มาจากประเทศสหราชอาณาจักร โดยมีหลักการว่าคำพิพากษาของศาลเป็นที่มาหรือบ่อเกิดของกฎหมายในระบบกฎหมาย นอกจากนี้ศาลในคดีหลังยังต้องวินิจฉัยคดีตามแนวบรรทัดฐาน (Precedent) ที่ศาลในคดีก่อนวางไว้ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์มิได้มีความเคร่งครัดในการใช้กฎหมายที่วางโดยแนวบรรทัดฐานของศาลเท่าที่กฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติได้เข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้นในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่นในสหรัฐอเมริกา มีประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกาที่มีบทบัญญัติหลายพันมาตรา

^๓ ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ หรือระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมายมีที่ต้นแบบมาจากประเทศในภาคพื้นยุโรป โดยมีกฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นที่มาหรือบ่อเกิดหลักของกฎหมาย ในขณะที่คำพิพากษาของศาลในระบบซีวิลลอว์มิได้เป็นที่มาหรือบ่อเกิดของกฎหมายในระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ แต่มีสถานะเป็นเพียงตัวอย่างการตีความกฎหมายเท่านั้น ดังนั้นศาลในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์จึงไม่มีอำนาจในการตรากฎหมาย สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ เนื่องจากมาตรา ๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติให้กฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นที่มาหรือบ่อเกิดหลักของกฎหมาย

ประเทศไทยเป็นภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)^๔ กติการะหว่างประเทศฉบับนี้ มีเนื้อหาที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของบุคคลในฐานะที่เป็นพลเมืองและสิทธิในทางการเมืองในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง สิทธิในชีวิต สิทธิทางความคิด สิทธิในความเป็นส่วนตัว เป็นต้น ตลอดจนรวมถึงได้กำหนดให้รัฐภาคีต้องเคารพและประกันสิทธิบุคคล เช่น การห้ามมิให้ใช้กฎหมายอาญาย้อนหลังหรือการห้ามควบคุมตัวโดยพลการ การเข้าเป็นภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ก่อให้เกิดพันธกรณีต่อรัฐที่ต้องมีพันธะผูกพัน และต้องปรับใช้สิทธิตามที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามที่ปรากฏอยู่ในข้อ ๑๔^๕ และข้อ ๑๕^๖ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) เทียบกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทยพบว่ายังมีความไม่สอดคล้องกับการคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของกติการะหว่างประเทศฉบับดังกล่าว

ประเด็นในศึกษาวิจัยเรื่องหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล สามารถแบ่งเป็น ๓ หัวข้อ ได้แก่ (๑) กฎหมายว่าด้วยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย (๒) ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในต่างประเทศ และ (๓) สภาพปัญหาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย มีรายละเอียดดังนี้

๑. กฎหมายว่าด้วยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทยมีกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องอยู่ ๒ ฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของกฎหมายทั้งสองฉบับจะพบว่าแนวทางปฏิบัติและบทลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้ผู้พิพากษาที่พบการกระทำผิดสามารถดำเนินการลงโทษผู้กระทำการละเมิดอำนาจศาลได้เลย ซึ่งโทษดังกล่าวรวมถึงโทษปรับและโทษจำคุก^๗ ในขณะที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

^๔ ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) โดยการภาคยานุวัติ (Accession) เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๐

^๕ ข้อ ๑๔ แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มีหลักการว่า “บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอกันในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำความผิด หรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม”

^๖ ข้อ ๑๕ แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) มีหลักการว่า “บุคคลย่อมไม่ต้องรับผิดทางอาญาเพราะกระทำหรืองดเว้นกระทำการใดซึ่งในขณะที่กระทำไม่เป็นความผิดอาญาตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ และจะลงโทษให้หนักกว่าโทษที่มีอยู่ ในขณะที่ได้กระทำความผิดอาญาไม่ได้”

^๗ มาตรา ๓๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

“ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลใด ให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(ก) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ

(ข) ให้อำนาจจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

การไล่ออกจากบริเวณศาลนั้นให้กระทำได้ชั่วคราวระยะเวลาที่ศาลนั่งพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการก็ได้

ในกรณีกำหนดโทษจำคุกและปรับนั้นให้จำคุกได้ไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท”

กำหนดให้ในกรณีที่ลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดด้วยโทษปรับหรือจำคุก ต้องเปลี่ยนองค์คณะที่พิจารณา^๔ ส่วนอัตราโทษนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดอัตราโทษปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาทและโทษจำคุกไม่เกิน ๖ เดือน ในขณะที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและคดีปกครองกำหนดอัตราโทษปรับไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ บาทและโทษจำคุกไม่เกิน ๑ เดือน

นอกเหนือจากบทบัญญัติในเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่ได้ปรากฏข้างต้นแล้ว ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ ๔๔๔/๒๕๒๘ ได้ให้ความเห็นในเรื่องดังกล่าวว่าการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นเพียงการกระทำละเมิดต่ออำนาจศาลและหน้าที่ของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล อันเป็นมาตรการตามวิธีสบัญญัติเท่านั้น และการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาลไม่ว่าจะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งหรือคดีอาญา หรือการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลในคดีแพ่งหรือคดีอาญา ก็มีใช่เป็นความผิดในทางอาญาแต่อย่างใด ฉะนั้น การกระทำละเมิดอำนาจศาลจึงมิใช่ความผิดอาญา

จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ แม้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มีการกำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้แต่ก็มีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ทั้งในเรื่องอำนาจของผู้พิพากษาที่เป็นคู่กรณีจากการละเมิดอำนาจศาลในการเข้ามาตัดสินคดีนั้นด้วยตนเอง การรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการวิจารณ์คำพิพากษาคงตลอดถึงอัตราโทษ รวมถึงแนวความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ ๔๔๔/๒๕๒๘ จึงมีความเหมาะสมที่จะศึกษาถึงความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในต่างประเทศว่ามี การบัญญัติหรือบังคับใช้อย่างไร

๒. ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในต่างประเทศ

จากการศึกษาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในต่างประเทศ ประกอบด้วยกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์ ได้แก่ สหราชอาณาจักร ประเทศอินเดียและสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศซีวิลลอร์ ได้แก่ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของสหราชอาณาจักร

^๔ มาตรา ๖๔ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

“นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ ให้นำบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และเมื่อมีการละเมิดอำนาจศาล ให้ศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษได้ดังนี้

(๑) ตักเตือน โดยจะมีคำตำหนิเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้

(๒) ไล่ออกจากบริเวณศาล

(๓) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่างระมัดระวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี และหากเป็นการสั่งลงโทษตาม (๓) ให้องค์คณะอื่นที่มีชื่อองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีนั้น เป็นผู้พิจารณาและสั่งลงโทษ”

สหราชอาณาจักรเป็นประเทศต้นแบบของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ซึ่งมีขึ้นมาตั้งแต่ในสมัยการปกครองสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในสหราชอาณาจักรปรากฏอยู่ในรูปของคำพิพากษาและกฎหมายลายลักษณ์อักษร

กฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในรูปของคำพิพากษาสามารถแบ่งออกเป็นสองประเภทอันได้แก่ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่งและความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่งเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของศาล ในขณะที่โดยความผิดดังกล่าวอาจกระทำต่อหน้าศาลหรือมิได้กระทำต่อหน้าศาลก็ได้ แต่ความผิดดังกล่าวสามารถแบ่งออกเป็นสองประเภทอันได้แก่ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่งซึ่งเป็นการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาล และความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางอาญาเป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม^๙ ทั้งนี้ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลทั้งสองประเภทมิได้จำกัดสถานที่ในการกระทำความผิด ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจึงอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในบริเวณและนอกบริเวณศาลก็ได้ อีกทั้งยังมีได้จำกัดกรรมของการกระทำความผิด จึงอาจเป็นการกระทำต่อบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้พิพากษาก็ได้^{๑๐}

นอกจากความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามคำพิพากษาของศาลแล้ว ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในสหราชอาณาจักรยังปรากฏตาม The Contempt of Court Act 1981 อีกด้วย ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตาม The Contempt of Court Act 1981 เป็นการกระทำเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งส่งผลเป็นการแทรกแซงหรือขัดขวางกระบวนการยุติธรรมโดยมีการกำหนดความผิดในลักษณะที่ได้เด็ดขาด (Strict Liability)^{๑๑} ผู้กระทำความผิดจึงต้องรับผิดชอบแม้จะมีเจตนาในการกระทำความผิดก็ตาม ทั้งนี้ ผู้กระทำมีหน้าที่ในการพิสูจน์ความสุจริตในการกระทำของตนเพื่อได้รับการยกเว้นความรับผิดชอบละเมิดอำนาจศาล

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจำต้องพิจารณาว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการกระทำความผิดทางอาญาด้วยหรือไม่ หากเป็นการกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายอาญาด้วยจำต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างคดีอาญาเพียงอย่างเดียว ตัดการพิจารณาในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลออกไป แต่หากการกระทำดังกล่าวมิได้เป็นการกระทำความผิดทางอาญาจึงจะสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาเฉพาะอย่างคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล นอกจากนี้ แม้การกระทำจะมีใช่การกระทำผิดตามกฎหมายอาญา การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลยังต้องพิจารณาถึงสถานที่กระทำความผิดด้วยเนื่องจากกระบวนการพิจารณาจะมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ กรณีที่เป็นการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลซึ่งกระทำต่อหน้าศาลจะมีกระบวนการอย่างรวบรัด ศาลจะเป็นทั้งอัยการ ทนายความ และศาล^{๑๒} ในขณะที่การกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลซึ่งมิได้กระทำต่อหน้าศาล

^๙ การวิพากษ์วิจารณ์ศาลเคยเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล แต่ถูกยกเลิกไปโดย The Court and Criminal Act 2013

^{๑๐} ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลอาจเป็นการกระทำต่อลูกขุน คู่ความในคดี หรือเจ้าหน้าที่ศาลก็ได้

^{๑๑} Section 1 of The contempt of Court 1981

^{๑๒} ในกรณีศาลแขวงซึ่งมีผู้พิพากษานายเดียวเป็นผู้พิจารณาคดี การลงโทษความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจะถูกจำกัดให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเท่านั้น แต่หากเป็นศาลที่สูงขึ้นไปจะมีผู้พิพากษา ๒ นายและลูกขุน หากเกิดการละเมิดต่อหน้าศาล ศาลสามารถพิจารณาเพื่อลงโทษได้เลย

จะมีกระบวนการที่มีความใกล้เคียงกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป ถึงกระนั้น ในแง่ของผู้พิพากษาศาลที่พิจารณาคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในสหราชอาณาจักรก็ได้เปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนตัวผู้พิพากษา

๒.๒ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของอินเดีย

ประเทศอินเดียให้ความสำคัญกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลอย่างยิ่งโดยมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญให้ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นข้อยกเว้นในการจำกัดสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน^{๑๓} อีกทั้งในรัฐธรรมนูญยังมีการกำหนดให้ศาลสูงเป็นองค์กรผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

ประเทศอินเดียได้รับอิทธิพลเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมาจากสหราชอาณาจักรเนื่องจากเคยเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักร กฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของประเทศอินเดียจึงมีความคล้ายคลึงกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของสหราชอาณาจักร โดยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมิได้มีการจำกัดสถานที่ในการกระทำความผิดไว้ จึงอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในและนอกบริเวณศาล นอกจากนี้ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของประเทศอินเดียยังสามารถแบ่งออกเป็นสองประเภทอันได้แก่ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่ง และความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา ทั้งนี้ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลทั้งสองประเภทอาศัยคุณธรรมทางกฎหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่งมุ่งคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความในคดี ในขณะที่ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางอาญามุ่งคุ้มครองความศักดิ์สิทธิ์ของกระบวนการพิจารณาของศาลในภาพรวม

นอกจากนี้ ประเทศอินเดียยังได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้เป็นการเฉพาะใน The Contempt of Courts Act 1971 ซึ่งจะมีการกำหนดการกระทำซึ่งเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้เป็นการเฉพาะนอกจากกรณีที่เป็นความผิดตามคำพิพากษา พร้อมทั้งยังมีการกำหนดกรณีที่ได้รับการยกเว้นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล^{๑๔} และบทกำหนดโทษของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้อีกด้วย^{๑๕}

กระบวนการพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของประเทศอินเดียมีความใกล้เคียงกับกระบวนการพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของสหราชอาณาจักร โดยจะต้องพิจารณาก่อนว่าการกระทำความผิดเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือไม่ และยังคงพิจารณาต่อไปถึงสถานที่กระทำความผิดเช่นกัน ทั้งนี้ เพื่อกำหนดกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม กระบวนการพิจารณา

^{๑๓} Indian Law Institute, *Restatement of Indian Law Contempt of Court* (India: Sanat Printer, 2011), p. 16.

^{๑๔} การเผยแพร่โดยสุจริต การตีพิมพ์ และการวิพากษ์วิจารณ์โดยสุจริตได้รับยกเว้นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ตาม The Contempt of Courts Act 1971

^{๑๕} ตาม The Contempt of Courts Act 1971 โทษสำหรับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ คือ จำคุกไม่เกิน ๖ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ รูปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของประเทศอินเดียมีความแตกต่างประการสำคัญจากกระบวนการพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของสหราชอาณาจักรเนื่องจากประเทศอินเดียเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาในคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลสามารถขอเปลี่ยนตัวผู้พิพากษาผู้พิจารณาคดีได้ แต่ยังเป็นอำนาจดุลยพินิจของผู้พิพากษาเท่านั้นว่าจะมีความเห็นเป็นเช่นใด

๒.๓ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในสหรัฐอเมริกา

จากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาซึ่งผู้คนส่วนใหญ่ได้อพยพมาจากสหราชอาณาจักรระบบกฎหมายจึงเป็นระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) รวมตลอดถึงการพิจารณาคดีก็เป็นเช่นเดียวกันกับสหราชอาณาจักร อย่างไรก็ตามการนำหลักกฎหมายจารีตประเพณีของสหราชอาณาจักรมาใช้ในสหรัฐอเมริกานั้นเป็นไปอย่างจำกัด กล่าวคือเป็นการใช้กฎหมายในขอบเขตที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และค่านิยมของสหรัฐอเมริกา

สำหรับเรื่องของการละเมิดอำนาจศาลนั้น ศาลของสหรัฐอเมริกาได้นำหลักกฎหมายของสหราชอาณาจักรมาใช้ โดยแบ่งการละเมิดอำนาจศาลออกเป็นสองประเภท โดยใช้ทั้งลักษณะของการกระทำเป็นเกณฑ์และใช้ประเภทแห่งคดีเป็นเกณฑ์ กรณีที่พิจารณาจากการกระทำแบ่งเป็นการละเมิดอำนาจศาลโดยตรง (Direct Contempt) ซึ่งหมายถึงการละเมิดอำนาจศาลต่อหน้าศาลโดยที่ศาลสามารถใช้กระบวนการพิจารณาคดีโดยรวบรัดและการละเมิดอำนาจศาลโดยอ้อม (Indirect or Constructive Contempt) อันได้แก่การละเมิดอำนาจศาลที่กระทำภายนอกศาล ส่วนกรณีที่พิจารณาจากประเภทแห่งคดีแบ่งเป็นการละเมิดอำนาจศาลทางแพ่ง (Civil Contempt) ซึ่งหมายถึงการละเมิดอำนาจศาลที่ฝ่าฝืนคำสั่งศาลและได้กระทำลงต่อคู่ความอีกฝ่าย และการละเมิดอำนาจศาลทางอาญา (Criminal Contempt) ซึ่งหมายถึงการกระทำละเมิดอันเป็นปรปักษ์โดยตรงต่อศักดิ์ศรี และอำนาจศาล^{๑๖}

แม้สหรัฐอเมริกาจะให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างสูง แต่ในเรื่องละเมิดอำนาจศาลนั้นก็มีการจำกัดขอบเขตในการวิพากษ์วิจารณ์ศาล ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่หนึ่ง (First Amendment) ได้วางหลักเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไว้ ทั้งนี้ยังรวมไปถึงสื่อมวลชนด้วยซึ่งโดยทั่วไปแล้ว การโฆษณาผ่านสื่อมวลชนไม่ว่าชนิดใด ๆ เกี่ยวกับคดีที่กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล ซึ่งมีลักษณะเป็นการข่มขู่ เป็นการสร้างอิทธิพลเหนือศาล หรือเป็นการขัดขวางรบกวน หรือก่ออุปสรรคใด ๆ ต่อการบริหารความยุติธรรมของศาลย่อมถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาล แต่หากคดีถึงที่สุดลงโดยศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว การวิพากษ์วิจารณ์หรือติชมใดๆ ย่อมสามารถกระทำได้โดยเสรี และไม่มีข้อจำกัดแต่อย่างใด^{๑๗}

^{๑๖} John M. Scheb II, Criminal Law (2014) , United States of America: Cengage Learning, p. 414

^{๑๗} See Thomas Luscher, Freedom of Speech and Press as a Limitation on the Contempt Power, *Marquette Law Review* Vol.40 Issue 3 (1957) pp. 313-324

สำหรับเรื่องสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีละเมิดอำนาจศาลของสหรัฐอเมริกา^{๑๘} มีข้อสังเกตว่ากรณีของการละเมิดอำนาจศาลโดยตรง ศาลสามารถลงโทษบุคคลดังกล่าวได้ทันทีโดยมิต้องมีการบอกให้ทราบล่วงหน้า ทั้งยังไม่ต้องมีการกล่าวหาและเปิดโอกาสให้คู่ความต่อสู้คดี รวมถึงไม่มีการกำหนดประเด็นในการพิจารณาคดีแต่อย่างใด^{๑๙} ซึ่งศาลสามารถตัดสินลงโทษผู้ถูกกล่าวหาได้ในทันทีทันใด อย่างไรก็ตามการใช้อำนาจลงโทษเช่นนี้ ศาลจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ (with the utmost caution) ส่วนกรณีของการละเมิดอำนาจศาลโดยอ้อมนั้น เนื่องจากการกระทำมีความผิดมิได้เกิดขึ้นต่อหน้าศาล จึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการพิจารณาคดีแบบธรรมดา โดยจะต้องมีการแจ้งข้อหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบเป็นลายลักษณ์อักษร และต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดีในมาตรฐานเดียวกับจำเลยในคดีอาญาอื่นๆ ซึ่งหลักประกันต่าง ๆ ในการต่อสู้คดีนี้เป็นไปตามหลักนิติกระบวนการ (due process) ของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาทุกประการ กล่าวคือจะต้องมีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า (notice) มีการกล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษร (written charges) และต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาสิทธิต่อสู้คดีทำนองเดียวกับจำเลยในคดีอาญา นอกจากนี้ แม้ผู้พิพากษาซึ่งมีอำนาจลงโทษจะเป็นผู้พิพากษาในคดีนั้นเอง จำเลยก็ยังมีสิทธิในการอุทธรณ์ต่อไป

๒.๔ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Deutsche Rechtssystem)^{๒๐} ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้นได้ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายธรรมนูญศาลยุติธรรม (Gerichtsverfassungsgesetz) ซึ่งมีหลักว่าศาลสามารถสั่งให้ผู้ที่จะละเมิดอำนาจศาลจะต้องถูกนำตัวออกจากห้องพิจารณาคดีได้ ทั้งยังอาจถูกนำตัวไปคุมไว้ในระยะเวลาไม่เกิน ๒๔ ชั่วโมง^{๒๑} หรือศาลอาจสั่งลงโทษปรับจำนวนไม่เกินหนึ่งพันยูโร หรือลงโทษกักกันไม่เกินหนึ่งสัปดาห์^{๒๒} สำหรับบุคคลที่มีการกระทำในลักษณะที่เป็น การละเมิดอำนาจศาลมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดี ได้แก่ คู่ความ ผู้ถูกกล่าวหา พยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ และอาจเป็นบุคคลภายนอกด้วยก็ได้ ถ้าบุคคลเหล่านั้นมีการกระทำที่ละเมิดอำนาจศาล ซึ่งหมายถึงการก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในศาล

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นไม่มีโทษทางอาญา แต่โทษที่ลงนั้นมีลักษณะเป็นโทษ (ordnungschaft) ซึ่งมีความแตกต่างจากโทษจำคุกในทางอาญา (freiheitsstafe) ดังนั้นผู้ที่ได้รับโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจึงไม่ถือว่าเคยต้องโทษในทางอาญามาแล้ว นอกจากนี้บทบัญญัติเรื่องการละเมิดอำนาจศาลในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังเป็นการกระทำในทางคดีเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและเพื่อขจัดการก่อกวนการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งจะเห็นได้ว่ามาตรการที่ใช้กับการละเมิดอำนาจศาลในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีอยู่ด้วยกันสองประการ คือ มาตรการ

^{๑๘} อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าระบบการพิจารณาคดีของสหรัฐอเมริกาอยู่ภายใต้กระบวนการพิจารณาในระบบลูกขุน ดังนั้นการดำเนินการใด ๆ ของศาลเพื่อลงโทษบุคคลในกรณีการละเมิดอำนาจศาลโดยตรง จะยังมีลูกขุนที่เป็นพยานในการพิจารณานั้นๆ อยู่ด้วย

^{๑๙} โดยได้รับอิทธิพลมาจากระบบกฎหมายโรมัน (Corpus Juris Civilis) และประมวลกฎหมายนโปเลียน

^{๒๐} Gerichtsverfassungsgesetz Section 177

^{๒๑} Gerichtsverfassungsgesetz Section 178

เพื่อป้องกัน เช่น การตักเตือน การให้ถอนคำพูด เป็นต้น ซึ่งผู้ได้รับคำสั่งไม่สามารถอุทธรณ์ใด ๆ ได้ทั้งสิ้น และมาตรการอันเป็นการบังคับ ซึ่งใช้กับการก่อวินหรือรบวินความเรียบร้อยในศาลที่เกิดขึ้นแล้ว^{๒๒}

สำหรับการรายงานคดีโดยสื่อมวลชนก็ดี การแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะหรือการกระทำในลักษณะที่คล้ายคลึงกันก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาย่อมสามารถกระทำได้โดยไม่มี ความผิด ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้เป็นไปในทางตรงข้ามกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่น สหรัฐอเมริกาหรือสหราชอาณาจักร

การพิจารณาคดีที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษา นายเดียวทั้งภายในและภายนอกห้องพิจารณา ซึ่งเมื่อคู่ความอุทธรณ์โทษฐานละเมิดอำนาจศาลแล้ว กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีอนุญาตให้อุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้ ในกรณีการลงโทษบุคคลซ้ำซ้อนจากความผิดกรรมเดียว ศาลต้องคำนึงถึงการอุทธรณ์โทษจำคุกของบุคคลนั้นเพราะเหตุละเมิดอำนาจศาลมาก่อน เพื่อหักจำนวนความรับผิดตามฐานความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้น^{๒๓} กล่าวคือ ศาลต้องหักจำนวนวันที่ถูกคุมขังตามความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลออกจากโทษที่จำเลยได้รับโทษในคดีหลัง เพราะถือว่าเป็นการกระทำกรรมเดียว ผิดกฎหมายหลายบท

๒.๒ ความผิดฐานละเมิดอำนาจตุลาการของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

สาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่มีแนวคิดหรือทฤษฎีการละเมิดอำนาจศาลโดยตรงดังเช่นในระบบคอมมอนลอว์แบบสหราชอาณาจักร^{๒๔} ผู้พิพากษาในสาธารณรัฐฝรั่งเศสถูกพิจารณาว่าเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งปฏิบัติงานให้กับรัฐประเภทหนึ่งและไม่สามารถใช้อำนาจของตนในการออกกฎหมายที่มีผลบังคับตั้งเช่นองค์กรณีบัญญัติ^{๒๕} แม้สาธารณรัฐฝรั่งเศสจะไม่มีแนวคิดหรือทฤษฎีเรื่องการละเมิดอำนาจศาลอย่างชัดเจนเช่นสหราชอาณาจักร แต่การลงโทษการกระทำที่มีลักษณะก้าวล่วงต่อองค์การตุลาการก็มีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

อำนาจของผู้พิพากษาหัวหน้าองค์คณะทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีลักษณะเช่นเดียวกัน ได้แก่ การขับไล่บุคคลใดก็ตามที่กระทำการรบกวนหรือไม่เชื่อฟังบทกำหนดตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมาย แต่หากองค์คณะต้องการลงโทษบุคคลผู้กระทำการละเมิดอำนาจศาลในลักษณะที่เป็นโทษปรับหรือโทษจำคุก ต้องส่งเรื่องให้อัยการเป็นผู้ดำเนินการต่อเพื่อเปลี่ยนองค์คณะที่พิจารณาเฉพาะเรื่องการละเมิดอำนาจตุลาการ และห้ามมีผู้พิพากษาจากองค์คณะเดิมเข้าร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจตุลาการดังกล่าวด้วย

^{๒๒} โปรตุเกส คณิต ฒ นคร, "ละเมิดอำนาจศาลในเยอรมัน", วารสารอัยการ, ปีที่ ๑ เล่ม ๘ (สิงหาคม ๒๕๒๑) หน้า ๖-๑๐

^{๒๓} เช่น ความรับผิดฐานยื่นเอกสารเท็จ ศาลอาจลงโทษให้มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลด้วย

^{๒๔} ประวัติศาสตร์ของศาลฝรั่งเศสในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือช่วงก่อนการปฏิวัติในปี ค.ศ. ๑๗๘๙ ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมน้อยมาก ทั้งจากปัญหาเรื่องการซื้อขายตำแหน่งหรือการตัดสินคดีที่ไม่มีความเป็นกลาง องค์การตุลาการจึงเป็นหนึ่งในเป้าหมายของคณะปฏิวัติเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและการใช้อำนาจให้เหมาะสมมากขึ้น

^{๒๕} แนวคิดดังกล่าวสะท้อนเรื่องหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ องค์กรณีบัญญัติเป็นผู้ใช้อำนาจในการตรากฎหมาย ในขณะที่องค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ โดยเฉพาะผู้พิพากษาต้องนำกฎหมายที่ตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติไปปรับใช้เท่านั้น มิใช่เป็นผู้สร้างกฎหมายเสียเอง

ความรับผิดชอบเรื่องการหมิ่นประมาทต่อผู้ใช้อำนาจตุลาการในสาธารณรัฐฝรั่งเศสถือเป็นการกระทำ ความผิดทางอาญา โดยมีกำหนดไว้ในบทบัญญัติทางกฎหมาย มิได้กำหนดคำพูดหรือกำหนดไว้ในแนวทาง ปฏิบัติ (guideline) แต่อย่างใด นอกจากนี้การกระทำความผิดในเรื่องการหมิ่นประมาทต่อผู้ใช้อำนาจตุลาการ ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาทางอาญา มิได้ปล่อยให้ดำเนินการโดยผู้พิพากษาหรือองค์คณะที่ได้รับผล กระทำจากการหมิ่นประมาทดังกล่าวดำเนินการ

ความผิดเรื่องการละเมิดอำนาจตุลาการยังรวมถึงกรณีการเผยแพร่ข้อมูลก่อนการตัดสินคดีของศาล การให้ความเห็นที่มีเจตนากดดัน ในการสร้างอิทธิพลต่อคำให้การของพยาน หรือต่อกระบวนการพิจารณา หรือการตัดสินคดี การกระทำความผิดตามมาตรา ๒๖๖ หมายถึงการกดดันมากกว่าการมีอิทธิพล ซึ่ง ผู้ถูกกล่าวหาต้องรู้ว่าการเผยแพร่ข้อมูลของตนก่อให้เกิดความกดดันก่อนคดีจะมีการตัดสิน อย่างไรก็ตามความผิด ตามมาตรา ๒๖๖ นี้แทบไม่เกิดขึ้น^{๒๖}

จากการศึกษาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลใน ๕ ประเทศข้างต้นพบว่า ความผิดฐานดังกล่าวมี ลักษณะการปรับใช้เพื่อให้เกิดกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปอย่างเรียบร้อยในทุกประเทศ แต่อาจมีการ กำหนดอัตราโทษและขอบเขตการตีความของการละเมิดอำนาจศาลแตกต่างกันออกไป แต่สิ่งที่มีร่วมกันคือ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทุกประเทศที่ได้ทำการศึกษา ล้วนแต่มีมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูก กล่าวหาหรือจำเลยในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลทั้งสิ้นและมีประโยชน์ในการกลับมาพิจารณาเปรียบเทียบ ถึงความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย

๓. สภาพปัญหาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย

ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)^{๒๗} กติการะหว่างประเทศฉบับนี้ กำหนดให้รัฐเคารพและประกันสิทธิของบุคคล^{๒๘} ภายหลังจาก ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีแล้ว รัฐภาคีต้องส่งรายงานการปฏิบัติตามพันธกรณี ซึ่งได้มีการจัดประชุมทบทวน การบังคับใช้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ดังกล่าวในรอบของ

^{๒๖} มีข้อสังเกตว่า การลงโทษในเรื่องการละเมิดโดยการกดดันก่อนศาลมีคำพิพากษาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเกิดขึ้นน้อยมาก เนื่องจากสื่อมวลชน ก่อนข้างมีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์มากกว่าระบบคอมมอนลอว์ ซึ่งอาจเพราะระบบคอมมอนลอว์เป็นเรื่องที่ลูกขุนมีบทบาทในการร่วม พิจารณาคดีด้วย การสร้างแรงกดดันก่อนมีคำพิพากษาจึงมุ่งคุ้มครองความเป็นกลางของลูกขุน อย่างไรก็ตาม สาธารณรัฐฝรั่งเศสมีการใช้ระบบลูกขุน เข้ามาผสมในคดีที่การกระทำความผิดมีโทษจำคุกเกินกว่า ๑๐ ปี ซึ่งองค์คณะที่พิจารณาคดีต้องประกอบด้วยลูกขุนจำนวน ๙ คนและผู้พิพากษา อาชีพ ๓ นาย

^{๒๗} ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ตั้งแต่วันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ กติการะหว่างประเทศฉบับนี้มีความมุ่งหมายว่าภาคีจะเคารพสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของบุคคล ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพในศาสนา เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการชุมนุม สิทธิเลือกตั้ง และสิทธิในการได้รับการพิจารณาความอย่างยุติธรรม ผลจากการเข้าเป็นภาคีสันติสัญญา ทำให้ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามพันธกรณี ที่สำคัญ ๔ ประการ ได้แก่ ๑) การประกันให้เกิดสิทธิต่างๆ ตามที่ระบุไว้ในสนธิสัญญา ๒) การดำเนินการ ให้เกิดสิทธิตามที่รับรองไว้ในสนธิสัญญา ๓) การเผยแพร่เนื้อหาของสิทธิตามสนธิสัญญาให้ประชาชนรับทราบ และ ๔) การจัดทำรายงานผลการ ปฏิบัติตามสนธิสัญญา

^{๒๘} เช่น การห้ามเลือกปฏิบัติ การห้ามมิให้บังคับใช้กฎหมายย้อนหลัง

ประเทศไทย^{๒๙} กลไกดังกล่าวเป็นหนึ่งในกลไกการติดตามตรวจสอบสถานการณ์สิทธิมนุษยชนที่สำคัญของสหประชาชาติ โดยเน้นหนักในมิติด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง^{๓๐} จากการศึกษาในเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลว่ามีความสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติสากลหรือไม่อย่างไรนั้น สามารถพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

๓.๑ ความจำเป็นของการมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเรื่องการละเมิดอำนาจศาล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้มีการประกาศใช้ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๗๗^{๓๑} แนวคิดเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในครั้งนั้นต้องการมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยในกระบวนการพิจารณาแต่เพียงอย่างเดียวซึ่งบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อไม่ให้ต้องไปดำเนินคดีอาญาซึ่งอาจเกิดความล่าช้า

หากพิจารณาลักษณะการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้นมีการกระทำอยู่หลายประการ เริ่มตั้งแต่การกระทำที่สร้างความไม่สงบในศาลจนไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ ไปจนกระทั่งการกระทำที่ทำให้อำนาจตุลาการลดความศักดิ์สิทธิ์ลง ซึ่งหากแยกเป็นการกระทำที่ต้องการลงโทษบุคคลเพื่อรักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของอำนาจตุลาการ กฎหมายอาญาปัจจุบันก็มีบทบัญญัติที่ครอบคลุมทุกเรื่องแล้ว ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ตั้งแต่มาตรา ๑๖๗ ถึงมาตรา ๑๙๙ หมวดที่ว่าด้วยความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม ซึ่งส่วนใหญ่ในหมวดนี้เป็นความผิดที่ลงโทษประชาชนผู้กระทำต่ออำนาจศาลด้วยโทษจำคุกและปรับ^{๓๒} จึงเป็นเรื่องที่ควรพิจารณาว่าการกระทำใดที่ปรากฏเป็นความรับผิดชอบอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาอยู่แล้ว ก็ไม่น่าให้เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลซ้ำอีก^{๓๓} จึงเหลือแต่การกระทำที่เป็นการขัดขวางการพิจารณาในศาล ซึ่งศาลน่าจะมีอำนาจที่จะดำเนินการกับผู้ละเมิดอำนาจศาลดังกล่าวด้วยวิธีการไล่บุคคลผู้ก่อความไม่สงบออกจากศาลโดยตำรวจศาลหรือเจ้าหน้าที่ศาล รวมทั้งอาจจำกัดเสรีภาพของบุคคล

^{๒๙} การประชุมเพื่อทบทวนการบังคับใช้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ในรอบของประเทศไทย เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๓-๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

^{๓๐} มีข้อสังเกตว่าหนึ่งในคำถามที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนชุดกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ถามต่อประเทศไทยมีว่า รัฐไทยได้มีการบังคับใช้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ในระบบกฎหมายภายในหรือไม่ ศาลได้นำข้อบทของกติการะหว่างประเทศนี้มาใช้ในการตีความกฎหมายภายในประเทศหรือไม่ รวมทั้งมีมาตรการส่งเสริมให้เกิดความตระหนักรู้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ท่ามกลางผู้พิพากษา พนักงานอัยการและทนายความหรือไม่ อย่างไร, List of issues in relation to the second periodic report of Thailand : Constitution and legal framework within which the Covenant is implemented (art.2), <http://ccprcentre.org/country/thailand>, retrieved on 30 March 2017

^{๓๑} ในช่วงดังกล่าวเป็นระยะเวลาก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งยังไม่ปรากฏแนวคิดด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน แนวคิดแห่งการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนสากลเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมเมื่อมีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในปี ๑๙๔๘ ซึ่งเป็นเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่สองและเห็นชัดอย่างเป็นรูปธรรมมีผลผูกพันรัฐภาคีในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ปี ค.ศ. ๑๙๖๖

^{๓๒} เช่น ดูหมิ่นศาล มาตรา ๑๔๘ เบิกความเท็จ มาตรา ๑๗๗ นำสืบพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ มาตรา ๑๘๐ ประชาชนเสนอสินบนให้ศาล มาตรา ๑๖๗ ขัดขืนหมายหรือคำสั่งศาล มาตรา ๑๗๐ ไม่สาบานตน มาตรา ๑๗๑ เอาความเท็จมาฟ้องคดีอาญาต่อศาล มาตรา ๑๗๕ เป็นผู้แปลและเจตนาแปลข้อความผิด มาตรา ๑๗๘ ทำลายทรัพย์สินหรือเอกสารที่ส่งไว้ที่ศาล มาตรา ๑๘๕ ทำลายทรัพย์สินที่ศาลสั่งรับ มาตรา ๑๘๖ ทำลายทรัพย์สินที่ศาลสั่งยึดอายัด มาตรา ๑๘๗ เป็นต้น มาตราที่กล่าวมาทั้งหมดนี้อยู่ในประมวลกฎหมายอาญาที่มีเจตนารมณ์ลงโทษบุคคลที่ละเมิดอำนาจศาลเพื่อธำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของอำนาจตุลาการ การลงโทษจำคุกฐานละเมิดอำนาจศาลในกรณีนี้จึงไม่น่าจะเป็นสิ่งจำเป็น

^{๓๓} การยอมรับให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมีความผิดทั้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและความผิดตามฐานในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย ส่งผลให้เกิดปัญหาในเรื่องการลงโทษซ้ำซ้อนตามมา, ดูหัวข้อ ๓.๓ หลักการไม่พิจารณาโทษสองครั้ง (Non bis in idem)

ดังกล่าว เช่นนำไปกักขังไว้เพื่อส่งตัวให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีอาญาตามปกติต่อไป เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีดำเนินการต่อไปได้ ส่วนการลงโทษผู้ละเมิดอำนาจศาลด้วยโทษจำคุกและปรับจึงไม่น่าจะมีความจำเป็นอีกต่อไป

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาว่าการลงโทษผู้กระทำการละเมิดอำนาจศาลที่เป็นความผิดอาญาอยู่แล้วจะดำเนินการได้อย่างล่าช้าเพราะต้องไปแจ้งพนักงานสอบสวน ส่งให้พนักงานอัยการฟ้องคดีดังคดีอาญามาัญทั่วไป ปัญหาดังกล่าวในหลายประเทศได้ใช้วิธีพิจารณาคดีอาญาอย่างรวดเร็ว โดยการให้ผู้พิพากษาที่พบการกระทำละเมิดอำนาจศาลแจ้งให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องผู้ละเมิดอำนาจศาลเป็นคดีอาญาต่อศาลอีกองค์คณะหนึ่งเลย^{๓๔} ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีอาญารวดเร็วขึ้นและไม่สูญเสียมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการดำเนินคดีอาญา

๓.๒ หลักความชอบด้วยกฎหมายอาญากับการละเมิดอำนาจศาล

ในส่วนนี้จะพิจารณาถึงความชอบด้วยกฎหมายอาญาและความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามหลักสิทธิมนุษยชนและตามกฎหมายไทย

๓.๒.๑ หลักความชอบด้วยกฎหมายอาญาตามหลักสิทธิมนุษยชนสากล

ข้อ ๑๕ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) รับรองเรื่องหลักไม่มีความผิดถ้าไม่มีกฎหมายกำหนด เป็นหลักประกันในทางกฎหมายอาญา^{๓๕} มีความมุ่งหมายว่าบุคคลจะได้รับการลงโทษทางอาญา ต่อเมื่อมีบทบัญญัติทางอาญาที่เฉพาะและมีความชัดเจน^{๓๖} เหตุผลในการที่จะต้องให้กฎหมายมีความชัดเจนแน่นอนนั้นก็เพื่อที่จะให้ประชาชนผู้ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายได้มีโอกาสรู้ล่วงหน้าว่า การกระทำหรือไม่กระทำของตนนั้นเป็นความผิดหรือไม่ เพราะบทบัญญัติของกฎหมายที่คลุมเครือมากเกินไป หากมีการใช้กฎหมายนั้นกับเขา เขาก็จะขัดขืนหรือมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ โดยถือว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐ นอกจากนั้นการที่รัฐไม่ยอมให้ประชาชนอ้างความไม่รู้กฎหมายขึ้นมาเป็นข้อแก้ตัว ก็หมายความว่าจะต้องออกกฎหมายที่ชัดเจนไม่คลุมเครือ เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสรู้ได้ทันทีว่าการกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดเป็นความผิด และไม่ยอมให้ปฏิเสธความไม่รู้กฎหมายซึ่งชัดเจนอยู่แล้วนั้นขึ้นเป็น

^{๓๔} แนวทางลักษณะนี้ได้ใช้ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

^{๓๕} Article 15 of International Covenant on Civil and Political Rights

“1. No one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence, under national or international law, at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time when the criminal offence was committed. If, subsequent to the commission of the offence, provision is made by law for the imposition of the lighter penalty, the offender shall benefit thereby...”

^{๓๖} หลักการในเรื่องนี้ยังสะท้อนถึงอำนาจเด็ดขาดของการออกกฎหมายเพื่อกำหนดความผิดและการกำหนดโทษโดยฝ่ายนิติบัญญัติ เนื่องจากโทษทางอาญามีผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพและทรัพย์สินของประชาชน

ข้อแก้ตัว หากกฎหมายคลุมเครือก็ยอมไม่เป็นธรรมที่จะไม่ยอมให้ประชาชนยกเอาความไม่รู้กฎหมายเป็นข้อแก้ตัว^{๓๗}

๓.๒.๒ หลักความชอบด้วยกฎหมายอาญากับการละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาหลักความชอบด้วยกฎหมายอาญากับการละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย^{๓๘} ตามมาตรา ๓๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีความว่า “ให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ แก่คู่ความฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งหรือแก่บุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่เห็นจำเป็น เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการพิจารณา ดำเนินไปตามที่เที่ยงธรรมและรวดเร็ว อำนาจเช่นนี้ให้รวมถึงการสั่งห้ามคู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางก่อความรำคาญ หรือในทางประวิงให้ชักช้าหรือในทางฟุ่มเฟือยเกินสมควร” และ ในมาตรา ๓๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง “ผู้ใดกระทำการอย่างใด ๆ ดังกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่า กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

(๑) ชัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลตามมาตรา ก่อนอันว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อยหรือประพฤตินไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล...”

จากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งพบว่า แม้ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้ถูกกำหนดอยู่ในประมวลกฎหมาย แต่บทบัญญัติเหล่านี้มิได้กำหนดลักษณะการกระทำความผิดของความผิดเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจนแต่อย่างใด คงแต่เพียงระบุให้ศาลมีอำนาจออก “ข้อกำหนดใด ๆ” ตามที่เห็นจำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปตามที่เที่ยงธรรมและรวดเร็ว รวมถึงถ้อยคำที่ว่า “ประพฤตินไม่เรียบร้อย” ซึ่งเป็นความหมายที่กว้างและยากแก่การตีความให้ชัดเจน ทั้งข้อกำหนดของศาลและถ้อยคำว่าประพฤตินไม่เรียบร้อยนี้ เมื่อพิจารณาตามหลักความชอบด้วยกฎหมายอาญา ที่มีวัตถุประสงค์ให้ถ้อยคำในกฎหมายต้องชัดเจนแน่นอนปราศจากความคลุมเครือแล้วพบว่า เพียงการออกเป็นข้อกำหนดของศาลในการตรารัฐขึ้นเพื่อกำหนดแบบแผนความประพฤติของบุคคลให้กระทำหรือไม่ให้กระทำอันเป็นการสอดคล้องกับการเคารพและไม่ละเมิดอำนาจศาลยังขาดซึ่งความชัดเจน เนื่องจากข้อกำหนดดังกล่าวเป็นแนวปฏิบัติหรือระเบียบภายในของศาล ไม่ได้มีการตรารัฐขึ้นหรือประกาศใช้เป็นการทั่วไป ส่งผลให้ประชาชนไม่มีโอกาสได้รับรู้ว่าข้อความหรือสาระตามข้อกำหนดของศาลและถ้อยคำประพฤตินไม่เรียบร้อยตามที่ปรากฏในมาตรา ๓๐ และ มาตรา ๓๑ (๑) ประกอบด้วยอะไรบ้าง

๓.๓ หลักการไม่พิจารณาลงโทษสองครั้ง (Non bis in idem)

หลักการไม่พิจารณาลงโทษสองครั้งในระดับสากลและในประเทศไทย มีรายละเอียดดังนี้

^{๓๗} เกียรติขจร วิชนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค ๑ บทบัญญัติทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, กรุงเทพมหานคร : พลสยาม พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๑, หน้า ๒๓

^{๓๘} หลักความชอบด้วยกฎหมายอาญาในประเทศไทย ได้ทำการรับรองไว้ในมาตรา ๒๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่ทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่ทำผิดมิได้...”

๓.๓.๑ หลักการไม่พิจารณาโทษสองครั้งตามหลักสากล

หลักการไม่พิจารณาโทษสองครั้ง (*Non bis in idem*) ปรากฏในข้อ ๑๔ วรรค ๗ แห่งกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)^{๓๙} มีหลักว่า “บุคคลย่อมไม่ถูกพิจารณา หรือลงโทษซ้ำในความผิดซึ่งบุคคลนั้นต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ หรือให้ปล่อยตัวแล้วตามกฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ”

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วางหลักว่า การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดีต้องนำหลักประกันสิทธิ ในทางอาญาไปใช้กับการดำเนินการและไม่ว่ากฎหมายภายในประเทศจะเรียกชื่อว่ามาตรการแบบใด หากเป็น มาตรการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาทางอาญา (criminal matters) แล้ว การปรับใช้มาตรการดังกล่าวต้องเคารพ ต่อหลักประกันทางอาญาที่ได้รับการยอมรับโดยอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป มาตรา ๖^{๔๐} ด้วย โดยเนื้อหา ทางอาญา หมายถึง “มาตรการทั้งปวงที่มีผลเป็นการป้องกันและลงโทษ”^{๔๑}

๓.๓.๒ หลักการไม่พิจารณาโทษสองครั้งกับการลงโทษเรื่องละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย

หลักการไม่พิจารณาโทษสองครั้งกับการลงโทษเรื่องละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทยมีแนวทาง แตกต่างไปจากแนวทางสากล กล่าวคือ หากผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลและมีความผิดฐานอาญาร่วมด้วย ในลักษณะกรรมเดียวกัน เช่น การยื่นเอกสารเท็จมีความผิดในทางอาญาและมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเช่นนี้ แนวทางการตีความของศาลฎีกา^{๔๒} และความเห็นของคณะกรรมการ กฤษฎีกา^{๔๓} ในเรื่องความซ้ำซ้อนดังกล่าวกลับพิจารณาว่าความผิดทางอาญาและความผิดฐานละเมิดอำนาจ ศาลเป็นคนละกรรม เนื่องจากความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลถือเป็นเครื่องมือที่ศาลใช้เพื่อรักษาความสงบ เรียบร้อยในศาล ไม่ใช่การลงโทษในทางอาญา จึงกลายเป็นการตัดสิทธิบุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองในการ พิเคราะห์คดี เช่น สิทธิในการมีทนายหรือสิทธิในการได้รับการสืบพยานต่อหน้าศาล ทั้ง ๆ ที่หากพิจารณา

^{๓๙} Article 14 (7) of ICCPR :

“No one shall be liable to be tried or punished again for an offence for which he has already been finally convicted or acquitted in accordance with the law and penal procedure of each country”

^{๔๐} Article 6 of European Convention of Human Rights

“1. In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. Judgment shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interests of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice...”

^{๔๑} อาทิเช่น คดี *Engel and other v the Netherlands*, คดี *Lauko v Slovakia*, คดี *Ozturk v Germany*, คดี *Weber v Switzerland*

^{๔๒} ฎีกาที่ ๘๗/๒๕๘๔ จำเลยใช้รองเท้าตีผู้เสียหายในบริเวณศาล ซึ่งศาลได้ลงโทษจำเลยฐานละเมิดอำนาจศาลไปแล้วกระทงหนึ่ง แต่คดีก็ไม่ระงับ ไปซึ่งอัยการผู้เสียหายก็มีสิทธิฟ้องจำเลยในฐานะทำร้ายร่างกายได้อีกกระทงหนึ่ง

ฎีกาที่ ๒๓๐๒/๒๕๒๓ เรื่องการยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งเป็นการยื่นเอกสารเท็จต่อศาล ศาลลงโทษฐานแรกคือฐานประพฤติดนไม่ เรียบร้อยในบริเวณศาล แต่ไม่เป็นการตัดสิทธิที่โจทก์จะนำคดีไปฟ้องอีกในข้อหาแจ้งความเท็จอีกเช่นกัน

^{๔๓} ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องที่ ๔๔๔/๒๕๒๘

โดยทั่วไปจะพบว่าความรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นการปรับหรือการจำคุกควรเป็นถือเป็นโทษทางอาญา^{๔๔} ดังเช่น แนวทางการตัดสินคดีของศาลแห่งสหภาพยุโรป

วัตถุประสงค์แต่เดิมของการนำบทบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแทนประมวลกฎหมายอาญา เนื่องจากผู้ร่างในเวลานั้นต้องการให้ผู้พิพากษาสามารถลงโทษบุคคลผู้กระทำการขัดขวางกระบวนการพิจารณาของศาลได้โดยทันที จึงไม่กำหนดฐานความผิดดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเพราะขั้นตอนการดำเนินการพิจารณาจะช้ากว่า^{๔๕} แม้ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องที่ ๔๔๔/๒๕๒๘ มีว่าความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น แม้ศาลจะลงโทษจำคุกหรือปรับก็ถือว่าไม่ใช่โทษทางอาญา ความเห็นเรื่องนี้ย่อมไม่สอดคล้องกับแนวทางการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับสากลกับมุมมองเรื่องการลงโทษ เนื่องจากการจำคุกและปรับโดยธรรมชาติถือเป็นหนึ่งในโทษอาญาทำสถานในประมวลกฎหมายอาญา เพราะมาตรการของรัฐในการป้องกันและลงโทษบุคคล ไม่ว่าจะรัฐจะเรียกชื่อมาตรการนั้นว่าอย่างไร มาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่มี “เนื้อหาทางอาญา” (criminal matters) ที่ผู้ถูกลงโทษจากมาตรการนั้น ๆ จะต้องได้รับหลักประกันสิทธิในทางอาญา การลงโทษบุคคลให้รับผิดชอบโดยแยกออกเป็นความรับผิดชอบเรื่องการละเมิดอำนาจศาลและตามฐานความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้น ย่อมไม่สอดคล้องกับแนวทางการประกันสิทธิทางอาญา

๓.๔ สิทธิในการต่อสู้คดีในการดำเนินคดีเรื่องการละเมิดอำนาจศาล

สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Right to Fair Trial) ปรากฏอยู่ในข้อ ๑๔ และข้อ ๑๕ แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) การศึกษาในส่วนนี้จะพิจารณาเปรียบเทียบกับแนวทางการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย

๓.๔.๑ หลักการพิจารณาโดยศาลที่เป็นกลาง (Impartiality)

การพิจารณาคดีต้องดำเนินการโดยศาลที่มีอำนาจในการพิจารณา มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง^{๔๖} หลักการในเรื่องนี้ถือเป็นสิทธิเด็ดขาดและไม่สามารถมีข้อยกเว้นได้เลย^{๔๗} ถ้อยคำที่ว่า “ศาลต้องมีความเป็นกลาง” ประกอบด้วยสาระสำคัญ ๒ ประการ^{๔๘} ได้แก่

^{๔๔} มาตรา ๑๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญา ได้กำหนดโทษ ๕ สถาน ได้แก่ ๑. ประหารชีวิต ๒. การจำคุก ๓. การกักขัง ๔ การปรับ และ ๕. การริบทรัพย์สิน

^{๔๕} มีข้อสังเกตว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้มีการประกาศใช้ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๗๗ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงบริบทของสังคมในช่วงเวลานั้นพบว่าการใช้และการคุ้มครองอำนาจของรัฐมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด ผู้ใช้อำนาจรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐต้องรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นกับสังคมโดยรวม อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันสภาพแนวคิดเพียงเพื่อการคุ้มครองความสงบเรียบร้อยมิได้เป็นเพียงเป้าหมายของรัฐอย่างเดียวอีกต่อไป หากแต่แนวคิดเรื่องการเคารพสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้กลายเป็นคุณค่าสำคัญที่ผู้ใช้อำนาจรัฐต้องให้การรับรองและดำเนินการให้เกิดผลขึ้นจริงในทางปฏิบัติ

^{๔๖} หลักการพิจารณาโดยศาลที่เป็นกลางปรากฏในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ ๑๔ วรรค ๑

^{๔๗} Communication No.263/1987, *Gonzalez del Rio v. Peru*, para. 5.2.

^{๔๘} UN Human Rights Committee (HRC), General comment no. 32, **Article 14, Right to equality before courts and tribunals and to fair trial**, 23 August 2007, CCPR/C/GC/32, p.6, retrieved on 28 March 2017.

ประการที่หนึ่ง ผู้พิพากษาต้องไม่ตัดสินคดีภายใต้อคติหรือจากความเสียหายส่วนตัว หรือได้มีการคาดการณ์ล่วงหน้าต่อคดีที่รับผิดชอบ หรือไม่มีพฤติการณ์ที่เอื้อประโยชน์ให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเหนือกว่าคู่กรณีอีกฝ่าย

ประการที่สอง ศาลที่พิจารณาคดีต้องปรากฏต่อสายตาของบุคคลทั่วไปว่าเป็นความเป็นกลาง^{๔๙}

การพิจารณาโดยศาลที่เป็นกลางดังกล่าว ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรปได้เคยวางหลักไว้ว่าหากผู้พิพากษาที่พิจารณาทะษการกระทำผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นนายเดียวกันกับศาลที่ถูกการละเมิดอำนาจศาลขึ้น ย่อมเป็นการไม่สอดคล้องกับหลักในการพิจารณาคดีโดยศาลที่เป็นกลางตามข้อ ๑๔ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และข้อ ๖ (๑) ของสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป^{๕๐}

การที่ผู้พิพากษาผู้ดำเนินการพิจารณาคดีขาดความเป็นกลาง (judicial impartiality) พิจารณาจาก

ประการที่หนึ่ง การขาดความเป็นกลางโดยสภาพของการปฏิบัติหน้าที่ (functional in nature) ได้แก่ การใช้อำนาจหน้าที่ในสถานะหรือในตำแหน่งโดยผู้พิพากษาคคนเดียวกัน กล่าวคือ ผู้พิพากษานายเดียวกันนี้เป็นทั้งผู้เริ่มต้นคดี ค้นหาพยานหลักฐานและตัดสินคดี

ประการที่สอง การขาดความเป็นกลางในลักษณะของตัวบุคคล อันเนื่องมาจากตนเองเป็นคู่กรณีผู้มีส่วนได้เสียในการละเมิดอำนาจศาลดังกล่าวด้วย เช่น ตนเองถูกจำเลยวิพากษ์วิจารณ์ความประพฤติ

หากกลับมาพิจารณาถึงความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง จะพบว่าได้มีการบัญญัติถึงหลักความเป็นกลางของผู้พิพากษาแต่อย่างใด กล่าวคือ อำนาจในการลงโทษบุคคลผู้กระทำการละเมิดอำนาจศาล อาจดำเนินการโดยผู้พิพากษาที่เป็นคู่กรณีในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลก็ได้^{๕๑} ความไม่ชัดเจนของการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาตามความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในส่วนนี้จึงไม่สอดคล้องกับหลักการพิจารณาโดยศาลที่เป็นกลางแต่อย่างใด

๓.๔.๒ สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการสู้คดีในการดำเนินคดีเรื่องการละเมิดอำนาจศาล

^{๔๙} Communication No. 387/1989, *Karttunen v. Finland*, para. 7.2

^{๕๐} คดีดังกล่าวได้แก่ *Kyprianou v. Cyprus* ซึ่งมีข้อเท็จจริงว่านายความที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำการละเมิดอำนาจศาล ได้วิพากษ์วิจารณ์ความประพฤติของผู้พิพากษาผู้ซึ่งดำเนินการพิจารณาคดี และผู้พิพากษานายเดียวกันนี้ได้เข้าทำการพิจารณาความผิดของนายคนดังกล่าวในเรื่องการละเมิดอำนาจศาล รวมถึงกำหนดความรับผิดชอบและลงโทษจำคุกนายความด้วยตนเอง ข้อเท็จจริงดังกล่าวพบว่าการทำงานของผู้พิพากษาคคนดังกล่าวเกิดความทับซ้อนระหว่างบทบาทการเป็นผู้กล่าวหา พยาน อัยการและพิจารณาตัดสินลงโทษเสียเอง ก่อให้เกิดความน่ากังวลถึงความชอบธรรมของกระบวนการพิจารณาภายใต้หลักที่ว่าไม่มีใครควรเป็นผู้ตัดสินคดีของตนเอง เพราะถือว่าขาดความเป็นกลางเสียแล้ว

^{๕๑} เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรา ๖๔ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่ได้บัญญัติว่า “นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ ให้นำบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และเมื่อมีการละเมิดอำนาจศาล ให้ศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษได้ดังนี้...

...การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่างระมัดระวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี และหากเป็นการสั่งลงโทษตาม (๓) ให้องค์คณะอื่นที่มีชื่อองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีนั้น เป็นผู้พิจารณาและสั่งลงโทษ” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ระมัดระวังถึงสภาพความเป็นกลางของศาลที่พิจารณาคดี มากกว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการสู้คดีปรากฏอยู่ในข้อ ๑๔ วรรค ๓ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ว่าด้วยในการพิจารณาตีอาญา มีหลักว่าบุคคลทุกคนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำโดยเสมอภาค ได้แก่

(๑) สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลันซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้ ตามข้อ ๑๔ วรรค ๓ (ก) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)

(๒) สิทธิที่จะมีเวลา และได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี และติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้ ข้อ ๑๔ วรรค ๓ (ข) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)

(๓) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น และสิทธิที่จะมีทนายหรือที่ปรึกษากฎหมาย ข้อ ๑๔ วรรค ๓ (ง) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)

สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาข้างต้นเหล่านี้หากกลับมาพิจารณาถึงแนวทางการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทยย่อมพบว่ามีลักษณะแตกต่างและไม่สอดคล้องกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามหลักการสากลแต่อย่างใด ความไม่สอดคล้องดังกล่าวมาจากความเข้าใจว่าความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมิได้เป็นความผิดในทางอาญานั้นเอง กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหาในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ได้ได้อยู่ภายใต้สิทธิที่จะได้รับการแจ้งรายละเอียดของเหตุแห่งการกระทำความผิด สิทธิในการต่อสู้คดีตามระยะเวลาที่เหมาะสม รวมถึงสิทธิในการมีทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมายในระหว่างการเผชิญหน้าทางคดีดังกล่าวกับศาลที่พิจารณาคดีแต่อย่างใด แม้ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจะมีอัตราโทษปรับและโทษจำคุก แต่เมื่อแนวทางปัจจุบันยังคงมีความเข้าใจว่าความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ใช่การบังคับใช้โทษทางอาญาย่อมทำให้สถานะของผู้ถูกกล่าวหาไม่สอดคล้องกับข้อ ๑๔ วรรค ๓ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) รวมถึงไม่ได้รับการคุ้มครองตามสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่พึงมีตามหลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแต่อย่างใด

๓.๕ อัตราโทษปรับ

หากไม่นับโทษประหารชีวิต โทษหลักในกฎหมายอาญามีเพียงโทษจำคุกและโทษปรับ สังเกตได้จากความผิดฐานต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายอาญารวมทั้งพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาจะกำหนดระวางโทษเพียงโทษจำคุกหรือโทษปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งหากค่าปรับไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ค่าปรับน้อยเกินไปและล้ำสมัยไม่สามารถยับยั้งผู้กระทำความผิดได้^{๕๒}

๓.๕.๑ อัตราโทษปรับ

^{๕๒} ปกป้อง ศรีสนิท ,กฎหมายอาญาชั้นสูง, กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, ๒๕๕๙, หน้า ๑๙๐

โทษปรับถือเป็นเครื่องมือยับยั้งผู้กระทำมิให้กระทำความผิดอีก ทั้งนี้โทษปรับควรถูกนำมาใช้เป็นอันดับแรกก่อนโทษจำคุกเพราะมีประสิทธิภาพอันเนื่องมาจากต้นทุนที่ถูกและรัฐได้ผลประโยชน์จากค่าปรับเนื่องจากโทษจำคุกสร้างต้นทุนให้รัฐในการดูแลผู้ต้องขังและไม่ได้รับผลประโยชน์ใดกลับมา^{๕๓} เมื่อกลับมาพิจารณาถึงอัตราโทษปรับตามความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ตามมาตรา ๓๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง “ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดกระทำความผิดฐาน ละเมิดอำนาจศาลใด ให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธี ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(ก) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ

(ข) ให้ออกจากบริเวณศาล หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

การไล่ออกจากบริเวณศาลนั้น ให้กระทำได้ชั่วระยะที่ศาลนั่งพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการได้ในกรณีกำหนดโทษจำคุกและปรับนั้น ให้จำคุกได้ไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท”

อัตราโทษปรับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กำหนดไว้ที่จำนวนไม่เกิน ๕๐๐ บาท ซึ่งเมื่อพิจารณาช่วงเวลาที่กฎหมายดังกล่าวได้ประกาศใช้พบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ตราขึ้นตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๗๗ โดยมีได้มีการแก้ไขอัตราโทษในมาตรา ๓๓ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแต่อย่างใด^{๕๔} ด้วยเหตุนี้จำนวนความรับผิดตามโทษปรับที่กำหนดไว้ ๕๐๐ บาทจึงมีมูลค่าที่ไม่สอดคล้องกับอัตราค่าเงินในปัจจุบัน และไม่ส่งผลใด ๆ ในการสร้างความเกรงกลัวให้กับบุคคลที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล อัตราโทษปรับในการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงควรปรับเพิ่มสูงขึ้น เช่น จากเดิมปรับเป็นจำนวนเงิน ๕๐๐ บาท ให้เพิ่มขึ้นเป็น ๕๐,๐๐๐ บาท เพื่อให้สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจและสอดคล้องกับหลักการที่ว่าควรนำโทษปรับมาใช้เป็นลำดับแรกเพื่อประสิทธิภาพของรัฐก่อนการลงโทษจำคุก อันที่จริงแล้วข้อเสนอให้เพิ่มโทษขึ้นเป็นจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาทนี้ เป็นจำนวนที่เท่ากับอัตราโทษปรับจากความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของศาลปกครอง^{๕๕} ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบลักษณะการเผชิญหน้าระหว่างคู่ความและศาลระหว่างคดีทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับคดีในทางปกครองแล้ว พบว่าโอกาส

^{๕๓} ปกป้อง ศรีสนิท, *เพ็ญอ้าง*, หน้า ๑๘๗

^{๕๔} มีข้อสังเกตว่า อัตราโทษปรับที่ถูกกำหนดขึ้นในประเทศไทยตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญาได้ถูกประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา ค่าเงิน ณ เวลานั้นจึงมีความแตกต่างจากเวลาปัจจุบันอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ประมวลกฎหมายอาญาจึงได้มีการแก้ไขระวางโทษปรับให้เพิ่มสูงขึ้น โดยเพิ่มโทษปรับขึ้นเป็น ๑๐ เท่าจากอัตราเดิม เพื่อให้สอดคล้องกับค่าเงินและเพิ่มประสิทธิภาพในลักษณะการป้องปรามให้ผู้กระทำผิดเกิดความเกรงกลัว

^{๕๕} มาตรา ๖๔ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

“นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ ให้นำบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และเมื่อมีการละเมิดอำนาจศาล ให้ศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษได้ดังนี้

(๑) ตักเตือน โดยจะมีคำตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้

(๒) ไล่ออกจากบริเวณศาล

(๓) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่างระมัดระวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์ แห่งกรณี และหากเป็นการสั่งลงโทษตาม (๓) ให้องค์คณะอื่นที่มีชื่อของคณะพิจารณาพิพากษาคดีนั้น เป็นผู้พิจารณาและสั่งลงโทษ”

ในการเผชิญหน้าหรือละเมิดอำนาจศาลในทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีมากกว่าคดีทางปกครอง ซึ่งวัตถุประสงค์ในการลงโทษปรับปัจจุบันมีขึ้นเพื่อยับยั้งการกระทำความผิด จำนวนค่าปรับจึงถูกนำมาใช้เพื่อยับยั้งมิให้ผู้กระทำความผิดสนใจกระทำความผิด เช่น ในกรณีค่าปรับแปรผันตามจำนวนผลประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำความผิด^{๕๖} ดังนั้นการกำหนดอัตราโทษปรับเป็นมูลค่า ๕๐,๐๐๐ บาท จึงมีความสมเหตุสมผลไม่มากจนเป็นภาระของประชาชนเนื่องจากสถานะเศรษฐกิจเปลี่ยนไปและไม่ต่ำไปจนมาตรการยับยั้งการกระทำความผิดด้วยโทษปรับใช้ไม่ได้ผล

๓.๕.๒ อัตราโทษจำคุก

หากไม่นับการประหารชีวิต การจำคุกคือโทษที่รุนแรงและมีผลในการยับยั้งอาชญากรรมมากที่สุด แต่ก็เป็นโทษที่สร้างต้นทุนให้กับสังคมมากที่สุดเช่นกันเมื่อเปรียบเทียบกับโทษอื่น ๆ เพราะรัฐต้องออกค่าใช้จ่ายในการสร้างเรือนจำ เลี้ยงดูนักโทษ ให้เงินเดือนผู้คุม สวัสดิการต่าง ๆ ที่จำเป็นในการจำกัดเสรีภาพ รวมทั้งต้นทุนค่าเสียโอกาสในการที่นักโทษที่ไม่สามารถทำงานได้^{๕๗}

อัตราโทษจำคุกตามความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของมาตรา ๓๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้กำหนดไว้ที่จำคุกไม่เกิน ๖ เดือน ซึ่งเมื่อคำนึงถึงความจำเป็นและต้นทุนที่รัฐต้องดำเนินการในการดูแลผู้ต้องขังแล้ว ประกอบกับเป้าหมายของการลงโทษตามความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่มีขึ้นเพื่อให้ศาลสามารถรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาคดีได้ต่อไป ดังนั้นโทษจำคุกจากความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ควรลดลงจากจำคุกไม่เกิน ๖ เดือนเป็นจำคุกไม่เกิน ๑ เดือน เนื่องจากระยะเวลาการจำคุกไม่เกิน ๑ เดือนก็น่าจะเหมาะสมและได้สัดส่วนกับการรักษากระบวนการพิจารณาคดีของศาลให้สำเร็จลุล่วงเรียบร้อยแล้ว นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางที่เป็นทิศทางเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ได้กำหนดโทษกักขังไว้ไม่เกิน ๒ สัปดาห์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับบทบัญญัติที่ปรากฏในมาตรา ๖๕ ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๒ ด้วย^{๕๘} ที่สำคัญจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำของประเทศไทยในปัจจุบันอยู่ในสภาพวิกฤติ^{๕๙} กล่าวคือ จำนวนผู้ต้องขังมี

^{๕๖} ปกป้อง ศรีสนิท, กฎหมายอาญาชั้นสูง, อ่างแล้ว, หน้า ๒๐๘

^{๕๗} ปกป้อง ศรีสนิท, เพิ่งอ้าง, หน้า ๑๘๓

^{๕๘} มาตรา ๖๕ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๒

“นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ให้นำบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นการกระทำละเมิด อำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และเมื่อมีการละเมิดอำนาจศาลให้ศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษได้ดังนี้...

...(๓) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ...”

^{๕๙} ผลจากการประชุมทบทวนการบังคับใช้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเมื่อวันที่ ๑๓-๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ณ นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญอิสระประจำการประชุมได้มีข้อสรุปเชิงเสนอแนะ (Concluding Observation) ในวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ต่อประเด็นสภาพการถูกคุมขังของเรือนจำในประเทศไทยว่า “รัฐควรมีมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังและสถานที่คุมขังด้วยการลดจำนวนผู้ถูกคุมขัง หรือมีโทษทัณฑ์อย่างอื่นแทนการคุมขัง ทั้งนี้ควรมีมาตรการประกันว่าผู้ต้องขังได้รับการเคารพตามสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์พึงได้รับตามมาตรฐานของสหประชาชาติ”

Conditions of detention “The State party should continue to strengthen its efforts to improve conditions of detention by taking practical measures to reduce overcrowding, particularly by promoting alternatives to detention. It should also increase efforts to guarantee the right of detainees to be treated with humanity and dignity and ensure that conditions of detention in all of the country’s prisons are compatible with the United Nations Standard Minimum Rules for the treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules),

ปริมาณเกินกว่าจำนวนที่เรือนจำทั่วประเทศไทยจะสามารถรับได้ จึงเกิดปัญหาทั้งภาระงบประมาณค่าใช้จ่ายของรัฐที่ต้องดูแล ปัญหาความเป็นอยู่และอนามัยในเรือนจำ รวมถึงปัญหาการถูกละเมิดทางเพศ ดังนั้นการกำหนดโทษความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ถึง ๖ เดือน จึงเป็นภาระกับรัฐ อีกทั้งไม่มีความจำเป็นและสอดคล้องกับเป้าหมายเพื่อรักษาการพิจารณาคดีของศาลให้เรียบร้อยแต่อย่างใด

๓.๖ สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากการลงโทษที่ผิดพลาดในกรณีละเมิดอำนาจศาล

สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากการลงโทษที่ผิดพลาดในกรณีละเมิดอำนาจศาล พิจารณาจากกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) (๓.๖.๑) และสิทธิที่จะได้รับการเยียวยา จากการลงโทษที่ผิดพลาดในประเทศไทย (๓.๖.๒)

๓.๖.๑ สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากการลงโทษที่ผิดพลาดภายใต้กติกา ระหว่างประเทศว่าด้วย สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)

การเยียวยาชดเชยจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม (miscarriage of justice) ปรากฏอยู่ในข้อ ๑๔ วรรค ๖ ของกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ซึ่งมีหลักว่าการเยียวยาตามกฎหมายต้องให้กับบุคคลในกรณี^{๖๐}

- (๑) มีคำพิพากษาถึงที่สุด (*res iudicata*) ลงโทษบุคคลในคดีอาญา
- (๒) บุคคลดังกล่าวได้รับความเดือดร้อนจากการลงโทษนั้น
- (๓) คำพิพากษาลงโทษนั้นถูกกลับหรือบุคคลนั้นได้รับการอภัยโทษ ด้วยเหตุผลที่ว่า มีข้อเท็จจริงที่ถูกค้นพบใหม่ซึ่งแสดงว่าเกิดความผิดพลาดขึ้นในกระบวนการยุติธรรม (miscarriage of justice) และ
- (๔) การไม่เปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริงใหม่นั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากความผิดของบุคคลที่ถูกพิพากษาลงโทษ

๓.๖.๒ สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากการลงโทษที่ผิดพลาดในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาจากหลักการของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนจำเลยและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔^{๖๑} พบว่า สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้มุ่งหมายที่จะคุ้มครองผู้เสียหาย^{๖๒}

http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/THA/CCPR_C_THA_CO_2_27020_E.docx, retrieved on 27 March 2017

^{๖๐} Organization for Security and Co-operation in Europe, Legal Digest of International Fair Trial Rights, 2012, p.201, www.osce.org/odihr/94214?download=true, retrieved on 4 May 2017.

^{๖๑} กฎหมายฉบับนี้มีหลักการว่าผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด หรือจำเลยในคดีอาญาที่ต้องถูกคุมขังระหว่างสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาของศาล แต่ต่อมาภายหลังศาลยกฟ้องเพราะจำเลยไม่ได้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่มีความผิด ทั้งสองกรณีนี้ กฎหมายให้รัฐจ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและจำเลยตามอัตราที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้เพื่อเป็นการเยียวยาผู้เสียหาย ในฐานะที่ตกเป็นเหยื่อในคดีอาญา และในบางกรณีไม่อาจจับผู้กระทำความผิดมาลงโทษหรือบังคับให้ชดใช้ค่าเสียหายให้ได้, ดูใน ณรงค์ ใจหาญ, การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนจำเลยโดยรัฐตามกฎหมายใหม่, หนังสือพิมพ์สยามรัฐออนไลน์, ๒ กันยายน ๒๕๕๙, <http://www.siamrath.co.th/n/2167>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๐

และจำเลย^{๖๓} ภายใต้กฎหมายอาญาเท่านั้น ในขณะที่แนวคิดเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของประเทศไทยยังคงอยู่ภายใต้ความเข้าใจว่าความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ใช่โทษทางอาญา^{๖๔} บริบทดังกล่าวย่อมทำให้ผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ได้รับการคุ้มครองและการพิจารณาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนจำเลยและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ แต่อย่างไร

ด้วยเหตุนี้ หากทำให้ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลกลายเป็นโทษทางอาญา นอกจากจะทำให้สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้รับการคุ้มครองมากขึ้นตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้ว ยังจะทำให้บุคคลดังกล่าวได้รับสิทธิในการเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนจำเลยและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ หากในเวลาต่อมาศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาพิจารณาว่าบุคคลผู้นี้ไม่ได้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

มีข้อสังเกตว่าพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนจำเลยและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ จะใช้เยียวยาจำเลยในกรณีที่จำเลยถูกคุมขังระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดและต่อมาศาลได้มีคำพิพากษาว่าจำเลยไม่มีความผิดเท่านั้น แต่ในกรณีที่คดีอาญาถึงที่สุดไปแล้วโดยจำเลยต้องคำพิพากษาจำคุก แต่ต่อมามีพยานหลักฐานใหม่ที่ปรากฏว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด และมีการร้องขอให้ปล่อยล้างคำพิพากษาที่ลงโทษจำคุกจำเลย และศาลได้ดำเนินการปล่อยล้างคำพิพากษาดังกล่าวแล้ว บุคคลผู้บริสุทธิ์นี้ควรได้รับค่าทดแทนตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๑๔ วรรค ๖ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ในประเทศไทย ประเด็นดังกล่าวได้มีการแก้ปัญหาโดยพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๖ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดมีสิทธิขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในภายหลัง หากปรากฏหลักฐานขึ้นใหม่ว่าบุคคลนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและกำหนดให้มีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทน และได้รับบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืนโดยรัฐ หากปรากฏตามคำพิพากษาของศาลที่พิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ว่าบุคคลผู้นั้นมิได้กระทำความผิด อย่่างไรก็ดี “คำร้อง” ที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวต้องเป็นการถูกลงโทษในคดีอาญาเท่านั้น^{๖๕} จึงจะได้รับการพิจารณาภายใต้พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๖ ดังกล่าวดังนั้นหากมีการลงโทษผู้ใดด้วยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลโดยคำพิพากษาที่ถึงที่สุดไปแล้ว แต่ต่อมามีหลักฐานใหม่ปรากฏว่าบุคคลนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิด บุคคลผู้บริสุทธิ์ดังกล่าวก็ไม่อาจ

^{๖๒} มาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนจำเลยและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกาย หรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น

^{๖๓} มาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนจำเลยและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔

“จำเลย” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา

^{๖๔} ดังเช่นตามความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ ๔๔๔/๒๕๒๘

^{๖๕} มาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๖

“ในพระราชบัญญัตินี้...

...“คำร้อง” หมายความว่า คำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้วขึ้นพิจารณาพิพากษาคดีใหม่...”

ร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่และไม่อาจได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูเยียวยาจำเลยหรือผู้เสียหายทั้งสองฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนจำเลยและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ และพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๖ พบว่าในกรณีที่เป็นกรณีก่อทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาภายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาหรือภายหลังคดีเสร็จสิ้นไปแล้วก็ตาม ผู้ถูกกล่าวหาในความผิดฐานดังกล่าวจะไม่ได้รับการคุ้มครองจากพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับข้างต้นแต่อย่างใด ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงระบบการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายหรือจำเลยภายในประเทศไทยทั้งหมด พบว่านอกเหนือจากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนจำเลยและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ และ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๖ แล้ว ยังมีพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘^{๖๖} ที่มีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การขอลปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน^{๖๗} และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

หากย้อนกลับมาพิจารณาถึงความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจะพบว่า บทลงโทษที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกกล่าวหาในคดีดังกล่าวได้แก่โทษปรับหรือโทษจำคุก ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้รับโทษจำคุก หากในเวลาต่อมาศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้ยกฟ้องเนื่องจากบุคคลดังกล่าวมิได้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ดังนี้แล้วจึงควรถือว่าเกิดการลงโทษที่ผิดพลาดขึ้น เป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาถูกกระทำการที่มีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งซึ่งรับรองไว้ในข้อ ๑๔ วรรค ๖ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) เนื่องจากได้รับโทษจำคุกอันเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยที่บุคคลดังกล่าวมิได้มีความผิด เมื่อมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้น บุคคลผู้นี้ย่อมต้องได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม นอกจากนี้หากพิจารณาถึงขอบเขตของประเภทคดีที่กองทุนยุติธรรมจะให้ความช่วยเหลือ พบว่าตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม หมายรวมถึงคดีอาญา คดีแพ่ง คดีปกครอง คดีเยาวชนและครอบครัว คดีศาลชำนัญพิเศษและคดีอื่น^{๖๘} ซึ่งให้การช่วยเหลือกว้างกว่า

^{๖๖} มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘

“ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งในสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม เรียกว่า “กองทุนยุติธรรม” มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับใช้จ่ายเกี่ยวกับการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การขอลปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน”

^{๖๗} หนึ่งในภารกิจของพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้แก่ “การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน” ตาม มาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘

“เงินกองทุนให้ใช้จ่ายเพื่อกิจการ ดังต่อไปนี้...

...(๓) การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน...”

^{๖๘} ข้อ ๔ แห่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี พ.ศ. ๒๕๕๙

“ในระเบียบนี้...

...“คดี” หมายความว่า คดีอาญา คดีแพ่ง คดีปกครอง คดีเยาวชนและครอบครัว คดีศาลชำนัญพิเศษ และคดีอื่น รวมถึงการบังคับคดี...”

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ค่าทดแทนจำเลยและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ และพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่คุ้มครองเฉพาะคดีอาญาเพียงอย่างเดียว ดังนั้นผู้ถูกกล่าวหาในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หากได้รับการลงโทษจำคุก แต่ในเวลาต่อมาศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาพิจารณายกฟ้อง เนื่องจากเห็นว่าไม่ได้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล บุคคลดังกล่าวจึงน่าจะได้รับการเยียวยาช่วยเหลือโดยช่องทางจากพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้

ข้อเสนอแนะ

บทบัญญัติเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลยังคงมีความจำเป็นในฐานะเครื่องมือของศาลในการรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาคดี อย่างไรก็ตามก็ตีการบังคับใช้ความผิดฐานดังกล่าวมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา ดังต่อไปนี้

๑. หากมีการละเมิดอำนาจศาลเกิดขึ้นต่อหน้าศาลในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลที่พบเห็นการกระทำดังกล่าวควรมีอำนาจที่จะตักเตือนหรือไล่บุคคลที่กระทำการดังกล่าวออกจากศาลเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในการดำเนินคดี

๒. ข้อกำหนดของศาลในเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลต้องมีความชัดเจน เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงและรับทราบได้ล่วงหน้า โดยในเบื้องต้นศาลอาจทำการเผยแพร่เป็นการทั่วไปผ่านทางเว็บไซต์ของศาล และในอนาคตข้อกำหนดเรื่องการละเมิดอำนาจศาลเหล่านี้ควรได้รับการพิจารณาโดยออกเป็นกฎหมายจากฝ่ายนิติบัญญัติ

๓. เมื่อมีการดำเนินคดีละเมิดอำนาจศาล ควรให้สิทธิในการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม (fair trial) เช่น สิทธิในการมีทนายความ สิทธิในการเตรียมตัวสู้คดี สิทธิในเผชิญหน้ากับพยานหลักฐานกับผู้ถูกกล่าวหา เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)

๔. หากการกระทำละเมิดอำนาจศาลใดเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับความผิดอาญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาหรือพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาอยู่แล้ว ควรที่จะดำเนินคดีอาญาตามปกติ และหากเป็นการกระทำซึ่งหน้าศาล ให้ศาลที่พบความผิดส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดอาญานั้นต่อศาลอีกองค์คณะหนึ่งเลย ซึ่งทำให้เกิดความรวดเร็วในการดำเนินคดี และรักษาไว้ซึ่งการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดี

ในกรณีที่การกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเกิดขึ้นระหว่างการพิจารณาคดีแพ่ง^{๖๔} ศาลที่อยู่ในการพิจารณาอาจตักเตือนหรือไล่คู่กรณีออกจากห้องพิจารณาหรือหากบุคคลดังกล่าวยังไม่เชื่อฟัง ให้อัยการในท้องที่ที่ศาลตั้งอยู่เป็นผู้ดำเนินการฟ้องร้องในการดำเนินคดีกับผู้ละเมิดอำนาจศาลต่อไป

๕. โทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลควรแก้ไข กล่าวคืออัตราโทษปรับจากไม่เกิน ๕๐๐ บาท เป็นไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ บาทเพื่อให้สอดคล้องกับค่าเงินในปัจจุบันและอัตราโทษจำคุกควรแก้ไขจากจำคุก

^{๖๔} เนื่องจากการพิจารณาคดีแพ่งเป็นกรณีข้อพิพาทระหว่างเอกชนด้วยกันเอง จึงไม่มีอัยการอยู่ในระหว่างการพิจารณาดังเช่นการพิจารณาคดีอาญา

ไม่เกิน ๖ เดือน เป็นไม่เกิน ๑ เดือน เนื่องจากระยะเวลาจำคุก ๑ เดือนเป็นระยะเวลาที่เพียงพอในการรักษาความสงบเรียบร้อยของศาลแล้ว นอกจากนี้ยังเป็นการสอดคล้องกับอัตราโทษตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ อีกด้วย

๖. ในระหว่างที่ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลยังไม่ได้รับการรับรองว่าเป็นความผิดที่มีโทษในทางอาญา หากผู้ถูกลงโทษจำคุกในคดีดังกล่าวได้อุทธรณ์หรือฎีกาแล้วศาลมีคำพิพากษาในเวลาต่อมาว่าบุคคลดังกล่าวไม่ได้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล บุคคลผู้นี้ต้องได้รับการเยียวยาชดเชย โดยอาศัยพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ เนื่องจากการที่บุคคลถูกจำคุกโดยที่ไม่ได้กระทำความผิดถือเป็น การละเมิดสิทธิมนุษยชนประการหนึ่ง ซึ่งการเยียวยาบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนถือเป็นหนึ่งในภารกิจของกองทุนยุติธรรม

บรรณานุกรม

หนังสือ

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ กรุงเทพมหานคร : พลสยามพริ้นติ้ง , ๒๕๕๑.

คณิต ฌ นคร, "ละเมิดอำนาจศาลในเยอรมัน", วารสารอัยการ, ปีที่ ๑ เล่ม ๘ (สิงหาคม ๒๕๒๑), หน้า ๖-๑๐
ปกป้อง ศรีสนิท, กฎหมายอาญาชั้นสูง, กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๕๙.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ณรงค์ ใจหาญ, การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนจำเลยโดยรัฐตามกฎหมายใหม่ [ออนไลน์]
สืบค้นจาก <http://www.siamrath.co.th/n/2167> [๒ กันยายน ๒๕๕๙].

ภาษาต่างประเทศ

หนังสือ

John M. Scheb II, Criminal Law, United States of America: Cengage Learning, 2014

Indian Law Institute, Restatement of Indian law Contempt of Court, India: Sanat Printer, 2011

บทความ

See Thomas Luscher, Freedom of Speech and Press as a Limitation on the Contempt Power, Marquette Law Review Vol.40 Issue 3 (1957) pp. 313-324

สื่ออิเล็กทรอนิกส์และอื่น ๆ

UN Human Rights Committee (HRC), General comment no. 32, **Article 14, Right to equality before courts and tribunals and to fair trial**, 23 August 2007, CCPR/C/GC/32, p.6

<http://ccprcentre.org/country/thailand>

http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/THA/CCPR_C_THA_CO_2_27020_E.docx

Communication No.263/1987, Gonzalez del Rio v. Peru, para. 5.2.

Communication No. 387/1989, Karttunen v. Finland, para. 7.2